

és rokon intézményei kivesztek a német jogokból. Ezzel szemben a hitbér és a Mahre hosszú szokásjogi fejlődés után ma is élő jogintézményekként vonultak be a magánjogi törvénykönyvekbe, természetesen átmenve mindazon a változásokon, amelyek a sajátos körülmények, hely és idő szerint különbözők voltak. Ami a szabályozás mikéntjét és általában véve az egész intézmény jogi természetét illeti, előre kell bocsátanunk azt, hogy egy jogvidék sincs oly nagy mértékben kiteve a mindenkori vallás-erkölcsi felfogás hatásának és befolyásának, mint a házassági jog. A magyar jogfejlődés a XI. századtól kezdve a keresztény erkölcs és világnézet elemeivel gazdagodott és ezek jegyében alakultak jogintézményeink, így az egész házassági jog is. A házasságnak keresztény értelemben vett felfogása pedig azt hozza magával, hogy mindinkább az intézmény erkölcsi tartalma nyer hangsúlyozást és ez nyomul előtérbe, míg a többi elemek elhalványodnak. Ez természetesen nemcsak magának a házasság intézményének, hanem a házassági jognak, illetve a házassági vagyoni jognak minden más intézményére is vonatkozik. Ez a behatás természetszerűleg hiányzott az iráni jog fejlődésében. A vallási jellegű szokásjog konzervatívan őrizte a hagyományokat és így ment át a házasság eredeti, meglehetősen carnális koncepciója a modern ptk.-ba is. Innen van az, hogy az iráni ptk.-ban szabályozott Mahre még sokkal közelebb áll a Hkv. hitbérehez, mint ahhoz a hitbérhez, amelyről a Mtj. 163. §-a rendelkezik. A Hkv. még kiemeli a defloratio et concubitus elemét, amelynek a hitbér mintegy ellenértékét képezi; lényegében ma is ezt a gondolatot találjuk az iráni ptk.-ban. De a Hkv.-ben már feltűnik egy másik gondolat is: a debitum matrimonii. Ez az az elem, amely a későbbi fejlődés során előtérbe nyomul, különböző interpretáción megy át, végül is a fejlődés eredményeképpen bekerül a Mtj. 163. §-ába, amely már csupán a házastársi kötelezettségek erkölcsi jellegét emeli ki: a pretium puellae-ből pretium fidelitatis lesz. Az eddig érintett hasonlóságokkal szemben ebben látjuk az általunk tárgyalt két intézmény főkülönbségét, amelynek oka és magyarázata azonban nem jogi elemekben, hanem a jog világán kívül a vallás és erkölcs hatásában rejlik.

Dr. Zajtay Imre.

A szolgai utánczás kérdéséhez.

A „Magyar Jogászegyleti Értekezések“ ez évi 4. száma közli dr. Schuster Rudolfnak a Jogász Egyletben tartott előadását („Bírói gyakorlat a tiltott utánczás, a mintaoltalom kérdésében, tekintettel TVT-re.“) Az illusztris szerző nagy személyi tekintélye és tudományos súlya, csakúgy, mint a tárgyalt pro-

bléma jelentősége, egyaránt indokoltá teszik a szerző fejtegetéseire való hozzászólást.

Dr. Schuster a Kúria P. IV. 30/1937. és P. IV. 1149/1937. sz. ítéleteiben elfoglalt álláspontot teszi megbeszélés tárgyává. Kiemeli a Kúria ítéletében foglalt azt a jogszabályt, hogy az „emberi munkának minden eredménye, bármily szellemi és anyagi áldozatot igényelt is, amennyiben külön jogszabály által védve nincs, az emberiség közkincsévé válik és így bárki által szabadon felhasználható“. Megemlíti Schuster még az ítéletnek azt a további kijelentését is, hogy az utánzás (szabadalommal nem védett szerkezet utánzásáról volt a perben szó) csak akkor ütközik a jó erkölcsbe és tisztességbe, ha az utánzó a mintát tisztességtelen módon szerezte meg, vagy ha a szándéka megtevésztésre irányult. Schuster a Kúria jogszabályát kifogásolja azzal, hogy sem törvény, sem rendelet, sem joggyakorlat, sem irodalom, sem belföldön, sem külföldön ezt a tételt meg nem alapozza. Igen érdekes az igazságérzetre és a jogi dogmatikára egyaránt támaszkodó fejtegetéseinek eredménye, hogy a Kúria ítéletében elfoglalt álláspontot „aggályos“-nak találja.

A Kúria álláspontját annakidején a Pester Lloydban (1937 április 22. szám) e sorok írója, mint a magyar jogszolgáltatás egyik kiváló alkotását üdvözölte. Schuster Rudolf felszólalása természetszerűen kötelezővé tette e sorok írója számára a kérdés újra való átgondolását. Schuster előadásának második témája (a külön bíróságok hatáskörének tiszteletbentartása) tekintetében — amelyet itt közelebbről nem érintünk, teljes egészében csatlakozunk az ő álláspontjához. Az utánzás kérdésében igénytelen véleményünk szerint a Kúria állásfoglalása és Schuster felfogása közötti ellentét jóval kisebb, mint az külső látszatra mutatkozik. Maga Schuster is azonosítja magát a Kúria azon kijelentésével, amely az utánzást adott körülmények között a minta jóerkölcsbe ütköző megszerzése vagy megtevésztési szándékkal való felhasználása esetére, versenyjogilag tiltottnak mondja. Az ellentét ott ütközik össze, hogy míg a Kúria az ipari fejlődés érdekében az utánzást (ami itt egyenlő a mások által elért eredmény felhasználásával), amennyiben külön törvényi védelem nem áll fenn, szabadnak tekinti, addig Schuster az utánzást — épen mert más munkája eredményének felhasználását látja benne — elvileg a jóerkölcsbe ütközőnek tekinti. Kétségtelen, hogy Schuster tétele erkölcsi alapon igen tetszetős: az erkölcs hatálytalannak tekinti, hogy valaki a más munkájának eredményét annak a félnek rovására a maga javára használja ki az a jog, amelynek tehát fokozottabb feladata a jóerkölcsbe ütköző magatartás meggátlása, jogilag is tiltsa el ezi az eljárást és ezzel jogi területen is szerezzen érvényt az erkölcs nevében támasztott követelménynek. Schuster álláspontjának

fogyatékosága igénytelen nézetünk szerint a merevség, hogy a maga fogalmazta erkölcsi tételnek korlátlan elismerést követel. Ha azonban a Kúria tételét — az emberi munka eredménye az emberiség közkincese — Schuster tételével egybevetjük, úgy világosan kitűnik a ma egyébként divatos szembesítés, az egyéni és közösségi érdekek ellentéte. Ezen ellentét szempontjából vizsgálva a szembenálló tételeket, kézenfekvő, hogy a Kúria álláspontja az egyéni érdeket tartja szem előtt. A jogrend összeegyeztető világában az ellentétek nem éleződnek ki egyeduralmi törekvéssé. Az érdekek harcának elrendezésében a jogrend a jó értelemben vett kompromisszumos szellem barátja. Épen a szabadalmi, szerzői, mintaoltalmi jog ennek a kompromisszumos szellemnek a tanusítója és a közérdeknek az egyéni érdekekkel való összeegyeztetés a szóbanforgó alanyi jogosítványok idői korlátozottságában nyilvánul meg. A jogszabály célja, hogy az egyéni munka — a törvényi védelmi idő elteltével — „az emberiség közkincesévé“ váljék, vagy hogy szerényebb méretre szorítsuk le a kifejezést, a Kúria második szövegezése szerint a mindenki által való használatot akarja biztosítani. A védelmi idő monopoliuma az egyéni érdeket, a monopolium idői korlátozottsága a közérdeket kívánja szolgálni. Schuster tétele a maga kategorikus merevségében az időtartamhoz kötött jogoknak ezt az időbeli korlátozását is helytelennek tüntetné fel — a törvény világos akaratával kerül tehát, egyelőre legalább ezen a területen, Schuster különbséget nem tevő elvi erkölcsi tilalmi követelőzése. A mások munkájának eredményét tehát épen a jogszabály intencionáltan, átbotcsátja a mások általi kihasználásra (a felhasználás szintelenítőbb, erkölcsi megítélés szempontjából semlegesítő kifejezés volna) és talán nem lehet állítani, hogy a törvény rendelkezése a mások munkájának kihasználását egyenesen célzó szabályával az erkölcsi parancsba ütköznék, vagyis maga a törvény ütköznék bele az erkölcsi törvénybe. Ha pedig azt keressük, hogy a védelmi idő korlátozását tartalmazó szabály miért nem tekinthető az erkölcsi törvénybe ütközőnek, hamar eljutunk a Kúria álláspontjához, amelynek lényege a közérdek, tartalmilag közelebbről az ipari fejlődés oltalma. Az ipari fejlődés érdeke szabja meg egyúttal a határokat, hogy Schuster önmagában helyes kiindulópontul szolgáló erkölcsi tétele meddig érvényesülhet fenntartás nélkül, és hogy mely ponton kap a tétel érvényesülése megszorítást. Az ipari fejlődés lehetővé tétele érdekében a mások munkájának felhasználását tiltó szabály az ipari fejlődés rovására nem zsarnokoskodhatik. Egy az eddiginél helyesebb, jobb, célravezetőbb műszaki megoldás kell, hogy mindenki által szabadon felhasználható legyen, a technikai tökéletesebb megoldáshoz szükséges módszeres, kiviteli mód felhasználásának szabadságát az erkölcsi tétel útját.

nem állhatja. Igen kitűnő stilizálásban adja vissza ezt a gondolatot Baumbach: Inwieweit ist es ein Wettbewerb verstoss, wenn man eine fremde Arbeitsleistung für sich zu Wettbewerbszwecken ausnützt? Das RG. hat hier das Mass verloren. Jeder Geschäftsmann baut, wie überhaupt jeder lebende *Mensch auf den Fundamenten der Jahrtausende* (a ritkítás a könyvben is megvan). Er müsste töricht sein, wenn er sich irgendeine fremde Errungenschaft entgehen liesse, wo ihn das Recht nicht hindert. Schon darum ist es nicht richtig, wie nachgerade landläufig geworden ist, die Ausbeutung „eines mit Mühe und Kosten errungenen fremden Arbeitsergebnisses“ — ugyanígy stilizálta, írta Schuster is — als sittenwidrig unter § 1 UnlWG zu bringen (Käthe-Kruse-Puppen, und oft.). Richtiger sagt RG die Nachahmung fremder, nicht rechtsförmlich geschützter Erzeugnisse verstosse nur da gegen die guten Sitten, wo besondere Umstände hinzutreten, wo etwa durch Herstellung oder Vertrieb leicht verwechselbarer Sachen Mühe, Kostenaufwand und Arbeitsergebnis des ersten Erzeugers ausgenutzt werden... Jeder muss die Ergebnisse seiner Arbeit, mögen sie mit noch soviel Mühe und Kosten erreicht sein, der Allgemeinheit zur Verfügung stellen, soweit kein „rechtsförmlicher Schutz“ besteht... Will und kann ein anderer sein Arbeitsergebnis nachahmen — wohl ihm! Aber es muss... jeden Schein vermeiden, als sei sie die Leistung des Nachgeahmten“. (Kommentar zum Wettbewerbsrecht, 514. l.) Degen a kérdésről írva, „gesunde Fortentwicklung“-ról szól, amely tételt akként jellemzi, hogy ez világevényű (Weltgeltung erlangt). Idézi Rosenthal kommentárja (176. lap). Rosenthal álláspontja is, hogy „schrankenlos“, se az utánzás szabadsága, se annak tiltottsága nem igényelhet érvényesülést (id. munka, 185. lap). Callmann kitűnő könyvében ugyancsak nem az utánzásban magában, hanem az utánzás által előidézett megtéveszthetőségben látja a határvonalat. Itt meg kell jegyezni, hogy az utánzás nem jár szükségszerűen az összetéveszthetőséggel. A mások munkájának lényege felhasználható, utánozható anélkül, hogy az így előállított áru az utánzott áruval összetéveszthető legyen. Az utánzás addig a határig jogos, „soweit der Gebrauchsweck es gerade erheischt“. A lényeghez nem tartozó, enélkül is megvalósítható külsőségek felhasználása, utánzása már tilos, mert a külső megjelenés azonossága vezet a megtévesztésre. (Rosenthal, 189. l.) Általában helytelenítik az irodalmi nézetek az időtartamhoz kötött jogok érvényének, a versenytörvényre támaszkodó védelmi időn túli meghosszabbítását. Rosenthal „gesetzwidrige Verlängerung des Formalschutzes“ megjelöléssel szól a témáról. Reimes szerint: Jeder Versuch, an Stelle des Patents- und Gebrauchsmusterschutzes, oder über die Dauer der Schutzfristen hinaus, Schutz

zu erreichen, ist abzulehnen, da dies ebensowohl den Geist des Patentgesetzes wie den Interessen der Allgemeinheit zuwiderliefe. (Wettbewerbs- und Waarenzeichenrecht, I. k. 99. lap.)

Megpróbáljuk az eredmények levonását tétélekbe szedni.

1. A mások munkájának eredményét — amennyiben külön törvényi jogok nem állanak fenn, bárki szabadon igénybeveheti a technikai szükségesség, vagy indokoltság mértékéig. Ezt megkívánja az ipari fejlődés érdeke. 2. Az elvileg szabad utánzással nem lehet akként élni, hogy az utánzás az eredeti áruval való összetéveszthetőségre vezessen (különösen a proveniencia, az előállító vállalat irányában). Schuster felfogásához közeledve e ponton a kúriai ítélet szövegezése kifogásolható, annyiban, hogy a tiltottság nemcsak az esetre következik be, ha a megtévesztés egyenesen szándékolt volt. A megtévesztő utánzás szándékosság nélkül is tilos, de nyilván a Kúria se kívánta a maga kijelentését a felelősséget kizáró, a felelősségtől mentesítő módon úgy érteni, hogy *csak* szándékosan előidézett összetéveszthetőség tilos. (Zárójelben: az összetéveszthetőség ily esetekben aligha keletkezik szándékosság nélkül, csak úgy a ráhibázás véletlenéből). Schuster végső konklúziója is az, hogy „az emberi munka eredménye nem utánozható mindenki által oly módon, hogy az utánzat az eredetivel összetéveszthető“. E zárótétel egyenagában mutatja, hogy az ellentét a Kúria és Schuster felfogása között nem oly nagy, mint az előadás feltünteteti. Schuster csak jobban hangsúlyozza az utánzás eshetőleges törvénybe ütközését, a Kúria inkább az utánzás szabadságát emeli ki. Kartsoke Alajos hozzászólásában sem az egyik, sem a másik szempont nem nyer erősebb hangsúlyozást. Az ő felszólalása objektív formában fejt ki a kettős elbánás lehetőségét, hogy az utánzás épügy lehet megengedett, mint (a megtévesztés esetére) tiltott.

A kérdés nagy jogi jelentősége szempontjából mindenesetre örvendetes, hogy a gondolatok tisztázásához Schuster előadása nagy mértékben hozzájárult.

Schuster értekezésének második témáját — az ügybírósnak biztosított hatáskör tekintetében — illetően teljes egészében és fenntartás nélkül csatlakozunk Schuster felfogásához és fejtegetéséhez.

B. S.